
De som ikke tålte at det ble fred

TIDLIGERE I TIDSSKRIFTET

JULIE DIDRIKSEN

Tidsskriftet

Da andre verdenskrig endelig tok slutt i 1945, trakk mange ut i gatene for å feire i gledesrus. I tiden som fulgte viste det seg imidlertid at det ikke var alle som taklet overgangen fra krig og okkupasjon til fredstid (Tidsskr Nor Lægeforen 1947; 67: 83–4).

FREDSPSYKOSER

Av Carsten K. Nielsen

(Fra Universitetets psykiatriske klinikk, Vinderen. Sjef: Prof., dr. med. Gabriel Langfeldt.)

Da freden «brøt løs» i 1945, var gleden stor hos de fleste. De nazistiske elementer kunne av gjennomsiktige grunner ikke delta i gleden, men av større interesse er at en del individer ble syke i tilslutning til freden, idet de reagerte med nevrose eller psykose.

Etter hvert ble 36 slike pasienter innlagt på Psykiatrisk klinikk, Vinderen, og ved å sammenstille deres sykehistorier fremkom en del felles trekk som til en viss grad kan forklare hvorfor disse pasienter ikke tålte at det ble fred.

Av de innlagte var 28 menn og 8 kvinner, og deres gjennomsnittsalder var relativt høy, nemlig 42 år. Halvparten av de mannlige pasienter satt i ansvarsfulle stillinger som direktører, jurister og lærere.

Det forelå opplysninger om slektsbelastning i 28 av de 36 tilfelle. På skolen hadde over halvparten av dem vært blant de flinkeste i sin klasse, og en hel rekke ble karakterisert som oversamvittighetsfulle. Det var 4 debile, og den minst begavede av disse hadde I.Q. 70.

Halvparten av pasientene var gift, og hos de fleste av disse forelå opplysninger om særskilt godt forhold mellom ektefellene. Ved undersøkelse av pasientenes premorbide personlighet viste det seg at nesten alle frembød karakteranomalier. 22 var utpreget nærtagne, sensitive typer, mens 10 hadde overveiende steniske karaktertrekk, de var hissige, sta og stolte naturer. Hos de fleste forelå både steniske og asteniske karaktertrekk samtidig. Bare 2 var skildret med jevnt humør og uten karakteranomalier, men begge disse hadde sinnssykdom i slekten. Halvparten av pasientene hadde tidligere vært behandlet for nevrose eller psykose.

Med hensyn til pasientenes politiske forhold, viste det seg at 6 var medlemmer av N.S., og 12 hadde vært utpreget «stripet» i sin opptreden. Av de øvrige hadde 8 deltatt aktivt på hjemmefronten, og 4 av disse hadde sittet i fengsel av den grunn.

Da freden kom, reagerte de aller fleste med depresjon, og alle grader var representert, fra lettere hemning til stupor, fra lettere sløring til psykogene forvirringstilstander, fra lettere motløshet til svære melankoliforme bilder, således også 2 tilfelle av manisk melankolsk psykose. 25 kom inn under gruppen psychosis e constitutione, og alle disse hadde depressive symptomer, men hos noen var paranoiske trekk dominerende. Av de resterende fikk 5 diagnosen psykopati, det var sensitive psykopater som reagerte med depresjon av forskjellig grad, fra apati til suicidium. 4 fikk diagnosen nevrose, de reagerte med søvnløshet, rastløshet og motløshet.

Oppholdet ved klinikken varte gjennomsnittlig 8 uker. Halvparten ble utskrevet som bedret, og 11 helbredet. Av de resterende ble 4 overflyttet til asyl. Elektrosjokkbehandling ble anvendt i halvparten av tilfellene, således hos 8 av dem som ble utskrevet helbredet.

At en så gledelig begivenhet som freden kunne virke som en ulystbetonet opplevelse hos disse pasienter, synes å bero på at den utløste en sterk følelse av sosial usikkerhet. Dette er lett å forklare for de 18 nazistiske elementers vedkommende, men også for de øvrige falt det vanskelig å innordne seg sosialt, idet freden fremkalte plutselige forandringer i deres tilværelse. Således var det noen som mistet sitt arbeid, mens andre igjen fikk for meget arbeid og ansvar. Noen følte seg mindreverdige fordi de syntes de hadde ytet for liten innsats, mens andre tok seg nær av at det ikke ble gjort nok vesen av deres innsats. Det psykiske traume som de ble utsatt for ved freden, var i de fleste tilfelle ikke særlig sterkt, men når de reagerte så voldsomt, skyldtes det i første rekke deres svake konstitusjon. De var på forhånd nevrotikere og psykopater, og karakteristisk for disse er jo nettopp at de har vanskelig for å innordne seg sosialt. De rommer samtidig mindreverdighetsfølelser og storhetsidéer, hemninger og kravmentalitet. Bak en ofte beskjeden maske forlanger de at menneskene skal ta særskilt hensyn til dem, og når disse egoistiske krav ikke blir oppfylt, blir de nærtagende og såre.

De forsøker rent ubevisst å sikre seg mot disse ulystbetonte opplevelser, dels ved å prøve å gjøre alle til lags så de unngår kritikk, derfor så mange oversamvittighetsfulle dydsmønster, dels ved å vinne makt så kritikken målbindes, derfor så mange som forsøkte å svinge seg opp ved hjelp av nazismen. Noen trekker seg tilbake i ensomhet for å beskytte sitt nærtagende

sinn. Alle kommer i et mer eller mindre unaturlig forhold til sine medmennesker, de blir sosialt usikre og uelastiske, og dette øker igjen nærtagenheten. Det ser således ut til å være en *circulus vitiosus* mellom nærtagenheten og den sosiale usikkerheten, de øker hverandre gjensidig. Freden fremkalte hos disse uelastiske individer en øket sosial usikkerhet, og dermed steg de smertefulle sensitive følelser til det uutholdelige, og en rekke av de sensitive psykopater flyktet inn i psykosen.

Publisert: 25. desember 2018. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.18.0839

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 25. mars 2026.